

Tardor 2013

La potència ciutadana en xarxa, la tecnopolítica i la democràcia del futur

Arnau Monterde

Investigador. Doctorand en Societat de la Informació i el Coneixement a la UOC sota la direcció de Manuel Castells i Coordinador del Programa de Comunicació i Societat Civil del Internet interdisciplinary Institute (IN3) de la UOC.

@arnaumonty

“No només és indignació, és el desig de canvi i l’alegria d’estar junts”

Diuen que tot comença amb la crisi, però amb això no n’hi ha prou per catalitzar moviments multitudinaris, capaços de convertir la frustració, la desesperació, la indignació o la tristesa en potència col·lectiva, més aviat al contrari. Les crisis per si soles alimenten els feixismes i la guerra entre iguals i incrementen els nivells de desigualtat entre un abstracte i poderós 1% i un creixent i metafòric 99%. Tot i així, poc veureu de tristesa en aquest text sinó més aviat al contrari.

Tot comença amb el 15M. Ja res no tornarà a ser com abans. Un punt d’inflexió on la indignació passa a desig de canvi, un emergent PROU comú de tota la ciutadania, una explosió i multiplicació de pràctiques polítiques connectades que obren de dalt a baix les possibilitats de l’acció col·lectiva i reboten els marcs teòrics i pràctics existents coneguts entorn a la política, els partits i sindicats, les esquerres i els propis moviments en el seu sentit més ampli. La política com a gestió comuna de les coses comunes, és recuperada per la ciutadania i la democràcia esdevé punta de llança d’un esdeveniment que marca l’inici del que hem anomenat un moviment-xarxa en temps de revoltes interconnectades.

'Indignats'. Autora: Julien Lagarde

I sí, Internet juga un paper central. Sense Internet no es pot entendre l'emergència de tots aquests moviments que avui sacsegen des del nord d'Àfrica fins a Brasil, passant pels Estats Units. I el 15M n'és un d'aquests, una conjugació de múltiples factors singulars que convergeixen en una innovació política i en un laboratori d'acció col·lectiva ciutadana. El 15M es cuina en xarxa i a la xarxa uns quants mesos abans de la seva primera expressió al carrer, i té part de les seves arrels en les lluites per la defensa d'Internet durant els anys 2009 i 2010 a Espanya. La seva arquitectura distribuïda li va permetre créixer i estendre's primer en manifestacions a més de 70 ciutats i després en acampades arreu del món. Això només és possible a través d'una combinació d'una forta mobilització emocional^[1], una sèrie de punts i espais comuns de trobada (i confluència) *on* i *off line*, i una malla que permeti connectar tot això i alhora difondre-ho massivament a través una reapropiació tecnològica de la ciutadania. Això és el que anomenem Tecnopolítica^[2], i no com una qüestió estrictament tecnològica, sinó com una combinació de potències polítiques ciutadanes connectades a través d'una infraestructura en xarxa. Evidentment, cal reconèixer els límits d'aquestes infraestructures, com pot ser la propietat de la informació, la seguretat, o la preservació de l'anonimat, però al ser moviments de codi obert, on tota la producció de continguts està a la vista de qualsevol persona, aquest problema és superat pel seu propi èxit, essent el seu caràcter obert causa i conseqüència a la vegada. Alhora, es poden reconèixer els límits i superar-los, sense que aquests minin la seva potència, a dia d'avui ja més que demostrada arreu del món.

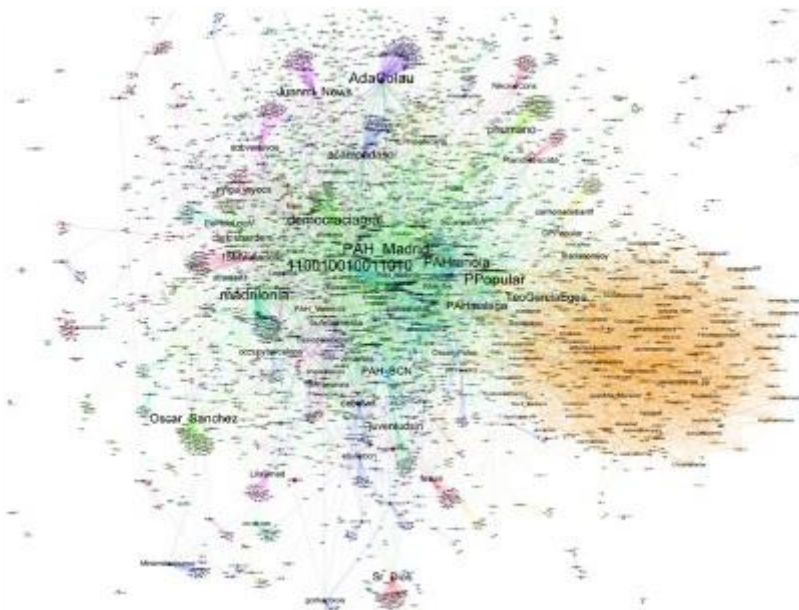
En el 15M i en la seva evolució (el 15M evoluciona i no desapareix com alguns volen fer creure), es produeix una emergència i ràpida multiplicació d'aquestes pràctiques tecnopolítiques, on permanentment es corregeixen els errors i s'inventen noves pràctiques per superar els límits que cada moment concret posa davant del moviment-xarxa, des de la seva explosió fins a l'actualitat. De manera molt resumida, primer tenim la seva explosió a través d'aquesta interacció multicapa entre l'espai urbà (les acampades), i tota la infraestructura comunicativa

que el moviment desenvolupa, a través de Twitter, de Facebook, de N-1[3], de blocs i *streamings*, a través de llistes de correus, de fòrums, i altres plataformes digitals. Totes aquestes eines s'incorporen a l'ADN del moviment, convertint-se en artilleria per a les fases que el precediran.

El 15M reemergeix el 15 d'octubre del 2011 i es globalitza el conflicte, es connecta amb els Estats Units, amb *Occupy Wall Street*, en part catalitzat per espanyols residents a Nova York que, remoguts pel que estava passant aquí, inicien el que després acabarà amb un moviment que s'estendrà i es multiplicarà per tot el país. Amb les eleccions del 20N es donava de nou per enterrat i torna la primavera al 2012, primer la Valenciana i després l'aniversari del 15M, noves mobilitzacions multitudinàries, i afinant molt més en les demandes i hibridant-se amb aquestes a través de la sanitat o l'educació, donant lloc mesos després a la "marea blanca" per a la defensa de la sanitat pública i universal i la "marea verda" (grog a Catalunya) per l'educació, davant de l'onada creixent de retallades en els serveis públics. Veiem sorgir noves identitats col·lectives molt fortes i amb el mateix estil novell i en xarxa com els Iaió flautes, 15MpaRato, o la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), que tot i néixer al 2008, es recombina des d'un primer moment amb el propi 15M en una relació indissociable simbiòtica, esdevenint en determinats moments la seva màxima expressió pública.

Visualització feta a partir de les interaccions a Twitter a partir dels hashtags vinculats amb la PAH durant el mes de febrer de 2013.

Autor: Alberto Lumbreras

A mitjans de 2012 es comencen a percebre els primers símptomes del tancament institucional davant les demandes i mobilitzacions ciutadanes, la democràcia segrestada denunciada un any abans segueix intacte. Amb l'experiència del 25S i el rodeig del Congrés dels Diputats, assenjala *in situ* i per primera vegada, a una part dels responsables. No és fins a l'arribada de la Iniciativa Legislativa Popular per la dació en pagament, el lloguer social, el final dels

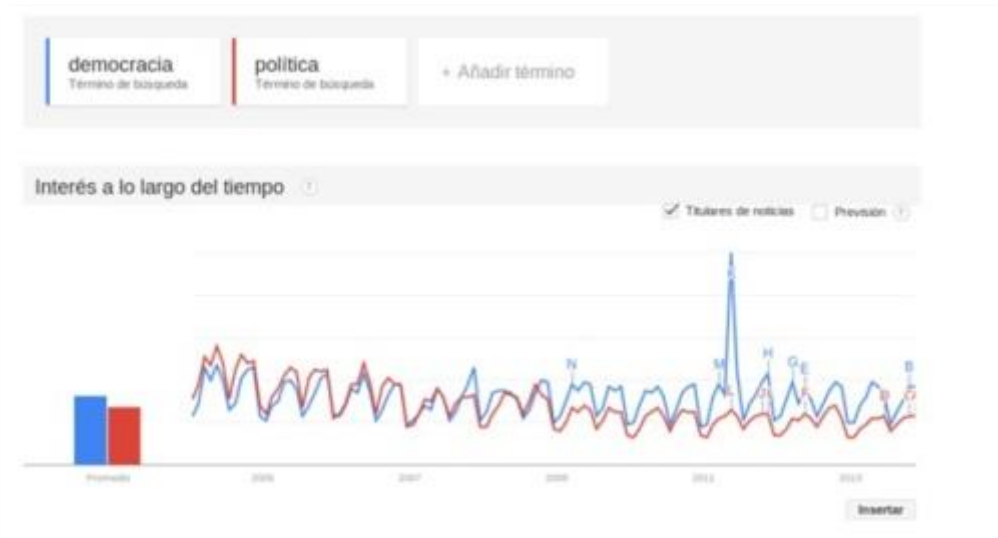

desnonaments de La PAH, i la seva negativa per part del govern central, on es posa de manifest el sostre institucional impenetrable que es troben els moviments a l'hora de fer efectives les seves demandes i l'enorme mur existent entre el govern, amb una ostentosa majoria absoluta, i una ciutadania cada cop més descontenta, i alhora articulada i connectada. En aquest context s'obre de nou el delicat debat sobre les formes de representació parlamentària, els assalts electorals per part dels moviments, els cavalls de Troia, o com aquests moviments poden arribar a canviar les regles del joc i recuperar la democràcia amb la que es despertava el moviment-xarxa el maig de 2011. L'experiència de la Xarxa Ciutadana del Partit X serà un dels experiments més rellevants en aquesta direcció. És una clara conseqüència del 15M i forma part d'un mateix teixit, posa en la seva centralitat la democràcia com a sentit comú de la proposta i apareix com una xarxa millorada, quan intenta superar els límits organitzatius de les places, de manera distribuïda i avalada per una comunitat creixent. A la lliga dels intents de capitalització dels moviments-xarxa i les seves demandes, si que hi vol entrar tothom, tant des de la vella esquerra com des de la nova dreta, passant per estranyes hibridacions que apel·len a una falsa unitat de les grans idees. Les formes de cooperació dels moviments-xarxa no passen ja per grans dogmes ideològics unitaris sinó per connectar les pràctiques en les que s'exerceix la reconquesta dels drets i d'allò que ens és comú, com l'habitatge, la sanitat, l'educació, o el dret a l'accés universal i la neutralitat a Internet, un altre dret fonamental sovint oblidat. En tot cas, el que sí que es pot apuntar són algunes de les claus de l'èxit dels moviments, i les seves contribucions a les formes organitzatives dels moviments-xarxa i la contribució a la democràcia distribuïda, a partir de l'experiència política més important d'aquest país que hi ha hagut en dècades.

El 15M s'iniciava amb un "No som mercaderia en mans de polítics i banquers. Democràcia real ja". La democràcia també està en el codi font del 15M, igual que Internet. Les contribucions del 15M a la democràcia del futur són avui encara immensurables, però el que sí sabem és que s'han desplaçat els límits del que consideràvem possible, en un moment on les formes d'organització política i en especial els partits polítics tradicionals, es troben en una profunda crisi i decadència, no només pels recurrents escàndols de corrupció, sinó perquè reproduïen un model i una estructura de funcionament que ja no pot donar respostes a les expectatives d'una ciutadania hiperformada i hiperconnectada. Els partits polítics són organitzacions del segle XIX i XX, i ja no responen a les societats del segle XXI, on el coneixement i la informació cada cop estan més a prop dels ciutadans, els Estats nació juguen molta menys influència sobre les regles del joc polític, i l'economia salvatge opera de manera global sense gaires miraments per les conseqüències socials que d'ella se'n puguin derivar, i sense trobar-se cap oposició que vetlli precisament pels interessos d'aquest 99% del que formem part nosaltres les persones.

Tendències de recerca de la paraula “democràcia” (en blau) i la paraula “Política” a google des de 2003 fins a 2013 **Font: Google Trends**

La democràcia del segle XXI i les institucions que la facin operativa, han d'estar a l'alçada del repte i això requereix una transformació radical de les seves estructures i de les seves formes d'operar. La xarxa és avui ja una variable independent a les nostres societats i no es pot governar d'esquena a ella. És un espai d'emancipació ciutadana, la qual multiplica les formes de cooperació entre iguals, exerceix una vigilància des de la ciutadania respecte els seus governants, trenca amb els monopolis comunicatius i dona veu a la gent, proporcionant coneixement i nova praxis en terrenys cada cop més innovadors. La xarxa ens ensenya noves formes d'organitzar-nos, ens ensenya a superar els límits de la horitzontalitat i la verticalitat potenciant l'especialització, i la meritocràcia fonamentada en una cultura del “fer” i no de les paraules buides, ens ensenya que molts cervells connectats produeixen infinitament més que un d'aïllat, i això possibilita que la política com a gestió comuna de les coses comunes, torni a ser una cosa del conjunt de la ciutadania.

La democràcia del futur no passa per un llistat de solucions tècniques o tecnològiques que solucionaran tots els problemes de la política. La democràcia del futur passa eminentment per recuperar la seva essència a partir d'obrir nous processos experimentals que permetin exercir-la en la seva plenitud i corregir els errors i ésser millorada de manera ràpida, efectiva i a temps real, preservant el seu principal axioma en la que la ciutadania mana i vigila i els governs obeeixen. Igual que l'accés a la informació és una potència a Internet, també ho ha de ser la informació pública. S'han de complir els requisits d'universalització de l'accés a la xarxa, atorgament de la seva titularitat comuna per a què no pugui ser apropiada, i transparència en la gestió de les qüestions públiques per a un control distribuït de l'activitat dels representants. La democràcia del futur serà analògica i digital, no serà participativa, sinó distribuïda, i el coneixement expert que resideix a la societat civil estarà ponderat amb sofisticats mecanismes de democràcia directa. Les escales de ciutat (o metropolitana) i europea cada cop seran més

significatives a l'hora d'apropar l'autonomia als ciutadans convertint els municipis en laboratoris de democràcia distribuïda, i blindant els projectes comuns que garanteixin drets i posin a les persones per davant dels mercats. Encara no sabem com serà la democràcia del futur i tampoc sabem quan això serà efectiu. El que sí que sabem és que durant els darrers tres anys s'ha accelerat tot a velocitats vertiginoses, i tot i les adversitats de l'actual situació de crisi econòmica, s'ha obert una enorme escletxa de possibilitats en un moment on ja no tenim por, i tenim la responsabilitat històrica no només de fer que tot això sigui possible sinó d'accelerar-ho.

Una nova generació ja creix amb nous referents i noves esperances i el canvi mental i transversal ja opera des de fa temps com si d'un soroll subterrani es tractés. Algú té alguna proposta millor que viure aquest procés en primera persona? #NomésÉsElPrincipi

Notes

[1] Es pot consultar l'anàlisi d'emocions fet entre abril i juny de 2011 a partir d'una gran mostra de missatges recollits a Twitter, fet pel col·lectiu Outliers i el grup Datanalysis15M a <http://assets.outliers.es/15memociones/>

[2] Aquest concepte està àmpliament desenvolupat a la recerca coordinada per Javier Toret conjuntament amb el grup Datanalysis15M i amb la col·laboració de la UOC. Disponible a: <http://www.uoc.edu/ojs/index.php/in3-working-paper-series/article/view/1878>

[3] <https://n-1.cc/> Xarxa social autònoma i lliure desenvolupada en el marc del projecte lorea.org

La potència ciutadana en xarxa, la tecnopolítica i la democràcia del futur per [Àmbits de Política i Societat](#) se encuentra bajo una [Licencia Creative Commons Atribución-CompartirIgual 4.0 Internacional](#). Basada en una obra en <https://ambitscolpis.com/>.

